

Motivation, koncentration og faglig deltagelse

Inspirationshæfte 5

Thyge Tegtmejer, Thomas Thyrring Engsig, Laura Mørk Erntoft,
Mette Molbæk, Sandra Bruus Ørtoft og Maja Corydon

VIVE

Inspiration til skolernes arbejde med at videreudvikle inkluderende læringsmiljøer

I mange skoler og kommuner landet over er man i gang med et arbejde med at udvikle praksisser og organiseringer, som kan skabe bedre deltagelsesmuligheder for flere. Dette hæfte er et ud af fem inspirationshæfter, som VIVE har udarbejdet i samarbejde med UCN, Absalon og VIA. Ambitionen med hæfterne er at bidrage med konkrete bud på pædagogiske og didaktiske veje at gå i arbejdet med at udvikle inkluderende praksis på skolerne. Derudover er det også hæfternes formål at give inspiration og input til det ledelsesmæssige og organisatoriske arbejde med at skabe gode rammer for udvikling af skolemiljøer, der i højere grad imødekommer elevernes forskellige behov og kan skabe deltagelsesmuligheder for flere. Hæfterne tager afsæt i en række af skolebesøg, dialogmøder og interviews med lærere, pædagoger, skoleledere og faglige eksperter og trækker desuden på en litteraturundersøgelse, hvilket beskrives nærmere på sidste side i afsnittet "Om inspirationshæfterne".

Hæfterne har forskelligt fokus:

- Organisering af skole- og specialundervisningsområdet
- Klasseledelse og stilladsering
- Social deltagelse i skolens fællesskaber
- Klassekultur, konflikter og tryghed i skolen
- Motivation, koncentration og faglig deltagelse.

De arbejds måder og tilgange, som udfoldes i hæfterne, skal ikke opfattes som en udtømmende liste, men er tænkt som inspiration og input til videre refleksion og udvikling af arbejdet på skoler og i kommuner. Alle hæfter kan frit printes og distribueres.

Inspirationshæfte 5

Inspiration til arbejdet med understøttelse af motivation, koncentration og faglig deltagelse.

Dette inspirationshæfte handler om det pædagogiske og didaktiske arbejde med at understøtte motivation, koncentration og faglig deltagelse for alle elever. Ifølge folkeskoleloven skal skolen sikre, at eleverne tilegner sig kundskaber og færdigheder, ligesom skolen skal skabe rammer for fordybelse og virkelyst, så eleverne udvikler fantasi, får tillid til egne muligheder og bliver forberedt til engageret deltagelse i et samfund med frihed og folkestyre, hvor man har medindflydelse.

Nogle elever får i løbet af deres skolegang brug for støtte til motiveret og engageret deltagelse i skolen. Hæftet præsenterer en række spørgsmål til refleksion og bud på konkrete handleveje i forhold til at understøtte, at alle elever får mulighed for at deltage i skolens faglige fællesskaber.

Indhold

- 4** Et kontekstfokuseret syn på børnene
- 5** Samarbejde om pædagogisk analyse af elevers deltagelse med fokus på skolemiljøet
- 6** Elevinddragelse og medbestemmelse
- 9** Interesse- og ressourcebaseret didaktik og undervisning
- 11** Mestringsoplevelser og motivation
- 13** Variation og differentiering
- 15** Bevægelse og leg

Oversigt over de fem hæfter

Inspirationshæfte 1

Organisering af skole- og specialundervisningsområdet.

Inspirationshæfte 2

Klasseledelse og stilladsering.

Inspirationshæfte 3

Social deltagelse i skolens fællesskaber.

Inspirationshæfte 4

Klassekultur, konflikter og tryghed i skolen.

Inspirationshæfte 5

Motivation, koncentration og faglig deltagelse.

Et kontekstfokuseret syn på børnene

I dette inspirationsmateriale arbejdes ud fra en kontekstfokuseret forståelse af udfordringer i skolen og ud fra et syn på børnene, hvor eventuelle vanskeligheder forstås i relation til den specifikke kontekst, som de udspiller sig i. Dette indebærer at tage højde for de sociale og organisatoriske faktorer, der påvirker og giver bestemte vilkår for elevernes handlinger og udvikling. Det kan fx dreje sig om de sociale relationer i børnegruppen eller om faktorer som indeklima, støjniveau og indretningen af klasselokalet. Disse faktorer spiller en væsentlig rolle og kan være med til at opretholde uhensigtsmæssige handlemåder. Det betyder ikke, at individuelle forhold hos den enkelte elev ikke skal tages i betragtning og adresseres i arbejdsformerne, men disse forhold skal altid analyseres inden for rammen af de sociale og organisatoriske forhold. Her spiller elevens familie og familiesituation ligeledes en afgørende rolle.

Øje for samspil mellem elev og skolemiljø

Med afsæt i et kontekstfokuseret syn på børnene kan mistrivsel, udfordrende

adfærd og barrierer for deltagelse i skolens faglige og sociale fællesskaber anskues som tegn på forskellige former for misforhold mellem eleven og den måde, som skolemiljøet er indrettet og organiseret på. Dette blik på eleven og miljøet i bred forstand kan anlægges, både når man skal forstå en problemstilling, og når man skal arbejde med konkrete indsatser. Det centrale spørgsmål bliver, om skolemiljøet matcher elevens/elevernes behov og forudsætninger, samt hvilke tiltag og tilpasninger af miljøet der skal til for at opnå et bedre match. Denne proces fordrer, at teamet løbende arbejder med fælles analyser og diskussioner af både problemforståelse og fælles praksis. Langt de fleste af de udfordringer, man som team kan stå med i skolen, handler således både om en eller flere bestemte elever og om den kontekst, som eleverne indgår i. Også for forvaltningen, ledelsen og det politiske niveau er synet på børnene en grundsten i arbejdet med udviklingen af området, så der kan skabes bedre deltagelsesmuligheder for flere børn og unge i almenskolen.

Et kontekstfokuseret syn på børnene har blik for forholdet mellem elevens behov og den måde, som skolemiljøet er indrettet på.

Samarbejde om pædagogisk analyse af elevers deltagelse med fokus på skolemiljøet

I dette inspirationsmateriale beskrives en række tilgange til det pædagogiske og didaktiske arbejde med at skabe deltagelsesmuligheder for alle elever. Arbejdet må dog altid bero på en konkret pædagogisk analyse. Formålet med pædagogisk analyse er, at man i fællesskab når en bedre forståelse af skolemiljøets betydning for elevernes deltagelsesmuligheder og på den baggrund indkredser de ændringer og indsatser, som vil kunne bidrage til at skabe bedre deltagelsesmuligheder.

Det bliver centralt, at teamet gennemfører pædagogisk analyse både før forandringer af og indsatser i praksis, og at man i fællesskab følger op og evaluerer.

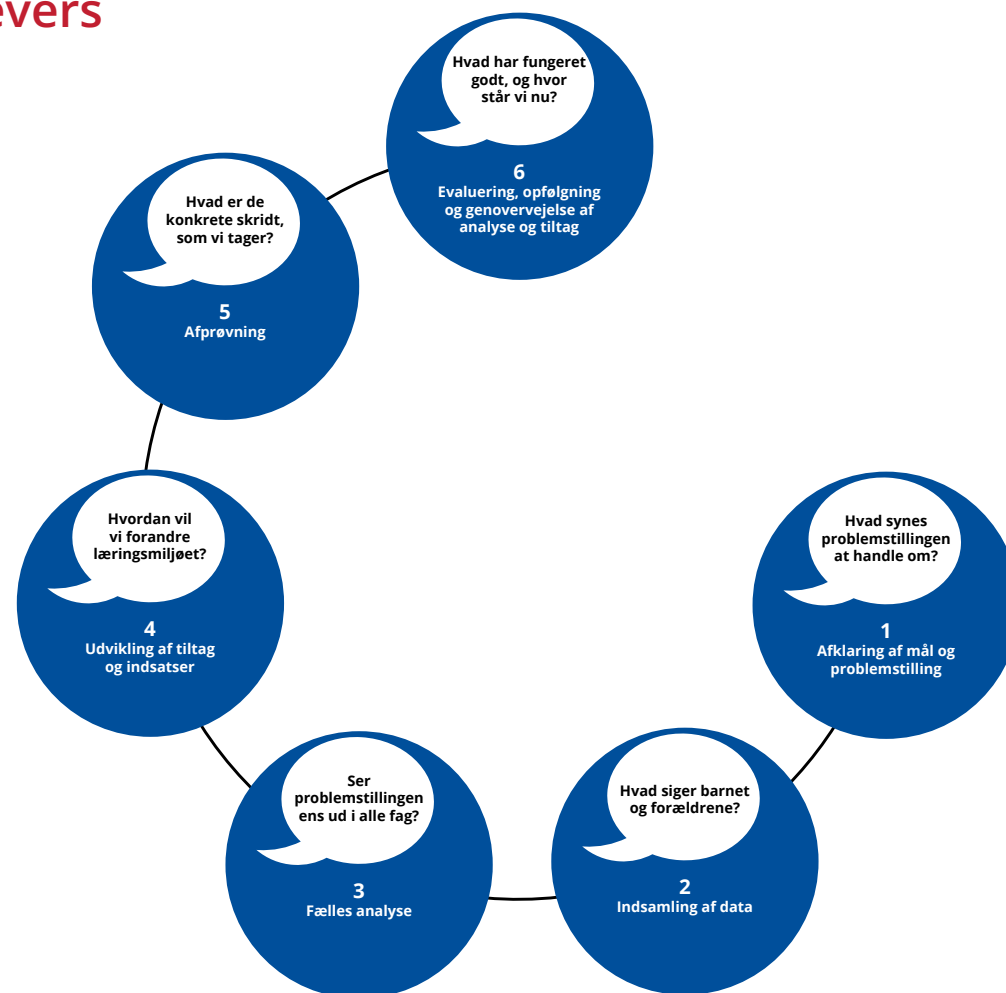
Ledelse og ressourcepersoners understøttelse er afgørende

Mange forandringsprocesser kræver vedholdende og fælles arbejde over lang tid. Her får læreres og pædagogs arbejdsmiljø og ledelsesunderstøttelse helt central betydning for deres mulighed for i det daglige arbejde at samles om at lave pædagogisk analyse. Ledelsen og forvaltningen såvel som støtte fra ressourceteam, vejledere og/eller PPR spiller en central rolle i

forhold til at understøtte og bidrage til rum, hvor der er både tid og plads til at drøfte, hvordan problemstillingerne kan forstås, og til at undersøge tiltag og tilpasninger af miljøet, som kan reducere nogle af de barrierer, der er for en elevs deltagelse. Ligeledes spiller disse aktører en central rolle i forhold til at definere fokus og at sætte en tidsramme for tilpasningerne af miljøet og for arbejdsprocesserne.

Vigtigt med kontekstuel og relationel blik

Det er af afgørende betydning, at man som skole og team taler med og inddrager eleven selv såvel som forældre og øvrige betydningsfulde relationer, når en problemstilling skal undersøges, og der skal træffes beslutning om indsatser. Her kan et kontekstuel og relationel blik med fokus på forholdet mellem elever og konteksten og de støttebehov, der viser sig i dette møde, i langt de fleste tilfælde være mere produktiv end et fokus på mulige diagnoser. Diagnosefokus kan let lede til for høj grad af individfokus og en individuel forståelse af problemstillingerne, hvor fællesskabet og rammernes betydning for får lidt opmærksomhed.

I nogle tilfælde kan det være gavnligt at have en vejleder eller afdelingsleder med til at facilitere de analyseprocesser, som danner grundlag for, at de indsatser, der iværksættes, er baseret på grundige overvejelser og beslutninger. Styrelsen for Undervisning og Kvalitet

har udarbejdet en ramme for skolernes arbejde med pædagogisk analyse (som kan tilgås på emu.dk), ligesom en del kommuner har udarbejdet deres egen version. På tværs af de forskellige versioner indgår ofte de elementer, som fremgår af figuren her.

Elevinddragelse og medbestemmelse

Refleksionsspørgsmål til teamet

Hvordan rammesætter vi en pædagogik og didaktik, hvor inddragelse af alle elever er central? Hvordan tilpasses elevinddragelsen til elevernes alder, kundskaber, færdigheder og udvikling?

På hvilke måder kommer elevernes medbestemmelse til udtryk i de enkelte fag og i de faglige fællesskaber?

Hvordan kan vi konkret arbejde med at styrke elevernes medbestemmelse i forbindelse med skolens faglige fællesskaber?

Ifølge en undersøgelse fra Børnerådet fra 2024 svarer 3 ud af 5 elever, at de sjældent eller aldrig er med til at bestemme, hvad der sker i undervisningen (Børnerådet, 2024). Rådet anbefaler bl.a., at der skal udvikles inddragelsesdidaktik for alle fag, samt at skolerne skal prioritere inddragelse i skolekulturen og fagenes fundament.

Elevers egne perspektiver på deres deltagelse i skolens faglige fællesskaber og ikke mindst deres perspektiver på eventuelle barrierer, som de oplever i forhold til faglig deltagelse, er central viden, når man skal arbejde med at fremme elevers motivation og deltagelsesmuligheder i skolens faglige fællesskaber.

For at sikre det bedste grundlag for elevers tilegnelse af kundskaber og udvikling af færdigheder er det centralt at skabe pædagogiske og didaktiske rammer, der åbner for elevers medbestemmelse og inddragelse.

Inddragelse af elevperspektiver er på mange måder en kompleks øvelse, der altid må forstås kontekstsensitivt. Arbejdet med elevinddragelse er såvel et alment didaktisk og pædagogisk anliggende, der kommer alle elever til gode og har positiv betydning for elevernes motivation. For elever, som har behov for støtte i forhold til koncentration og faglige deltagelsesmuligheder i et eller flere af skolens faglige fællesskaber, kan det være nødvendigt med mere målrettede og specifikke tiltag.

Inspiration til handleveje

Elevinddragelse i faglige fællesskaber

Med udgangspunkt i Børnekonventionens artikel 12 har Laura Lundy (Rasmussen et al., 2023) udviklet en model, der understøtter arbejdet med inddragelse af børn og unge. Lundys model for inddragelse peger på fire områder, der alle skal etableres og være til stede, før der er tale om reel inddragelse:

- Rum: Mulighed for, at elevernes stemmer og perspektiver kommer til udtryk.
- Stemme: Eleverne skal støttes af lærere og pædagoger i forhold til at udtrykke deres holdninger.
- Tilhørere: I forhold til at skabe rammer for, at børn og unges holdninger bliver hørt, skal der være relevante tilhørere til stede.
- Indflydelse: Der skal handles på elevernes perspektiver, såfremt det skal lede til reel forandring.

Konkret kan ovenstående rammesætte læreres og pædagogers arbejde med elevinddragelse som en del af pædagogisk refleksion og pædagogisk analyse. Kategorierne kan bruges analytisk, når et team vil kigge kritisk på mulighederne for inddragelse i en given klasse eller eksempelvis matematikundervisningen. En konkret pædagogisk handlevej vil her være, at der i forbindelse med matematikundervisningen skabes mulighed for, at eleverne kan udtrykke sig om fx undervisningen eller deres trivsel. Støttet af Lundys model kan lærerne omkring klassen sikre, at eleverne støttes i at udtrykke deres holdninger, samt at de rette tilhørere er tilstede – fx skoleleder, elevråd eller andre.

Elevernes stemmer og perspektiver

I projektet *Reaching the 'hard to reach'* (Hedegaard-Sørensen et al., 2020) har man udviklet en værktøjskasse med en række aktiviteter til brug i undervisningen, som kan anvendes til at skabe mere inkluderende fællesskaber i skolen. Fokus i aktiviteterne er på at facilitere elevernes stemmer og perspektiver. Værktøjerne kan anvendes i forhold til den brede elevgruppe såvel som i forhold til enkeltelever eller mindre grupper af elever, der af den ene eller anden grund står på kanten af fælles-

skaberne. Aktiviteterne kan bl.a. anvendes til at sætte fokus på elevernes perspektiver på forskellige måder at lære på, elevernes forskellige drømmeskoler, elevernes opfattelser af, hvad der hjælper og støtter dem i undervisningen, og så fremdeles. Et konkret eksempel på et af værktøjerne er "Mit ideelle klasseværelse", der er en systematiseret måde at få elevernes perspektiver på, hvordan klasseværelset bedst indrettes, så det understøtter læring og trivsel. Eleverne tegner et billede af, hvordan de gerne vil have klasseværelset indrettet, og forslagene deles på klassen. Herefter kan man stemme om forslagene eller afprøve forskellige løsninger sammen. Eleverne vælger sammen til sidst en løsning og reflekterer sammen med læreren eller pædagogen over processen. Værktøjskassen rummer også en række konkrete måder, hvorpå elevernes feedback på aktiviteter i skolen kan rammesættes, så lærere og pædagoger løbende kan samle elevernes korte oplevelser af deres udbytte og trivsel i en specifik undervisningssituation etc.

Elevcentreret undervisning

Cooperative Learning er en velkendt måde at strukturere undervisningen på efter en række principper, der bl.a. skal understøtte en høj grad af elevcen-

treret undervisning (Kagan & Stenlev, 2006). Deltagelsesdidaktik er en nyere udviklet model, der har til formål at sikre en systematiseret planlægning af undervisningen. Inspireret af Universal Design for Learning spiller elevinddragelse og elevperspektiver en afgørende rolle (Haaber & Olesen, 2024). Konkret tilbyder modellen om deltagelsesdidaktik et rum for fagprofessionel refleksion og analyse for et team, hvor elevinddragelse og mulige barrierer for deltagelse indtænkes. Modellen støtter lærere og pædagoger i i fællesskab at overveje, hvordan undervisningsindhold åbnes for alle elever, og hvordan eleverne kan fordybe sig og dele deres viden med hinanden.

Elevers medbestemmelse

Projektarbejde eller projektbaseret læring er en måde, hvorpå man kan arbejde med at styrke elevernes medbestemmelse, og som samtidig har positiv betydning for oplevelser af mestring, motivation og deltagelse i skolens faglige fællesskaber. En projektbaseret didaktik og tilgang til elevernes deltagelse og læring gør op med en mere traditionel didaktik og forståelse af deltagelse og læring og søger at positionere eleverne på måder, hvor de i højere grad har løbende og direkte medbe-

stemmelse over indhold, metoder og tilgange, formidling med mere. Når elever oplever denne form for medbestemmelse i forbindelse med deres faglige deltagelse i skolens fag, kan det for mange elever understøtte, at de oplever en højere grad af motivation og trivsel.

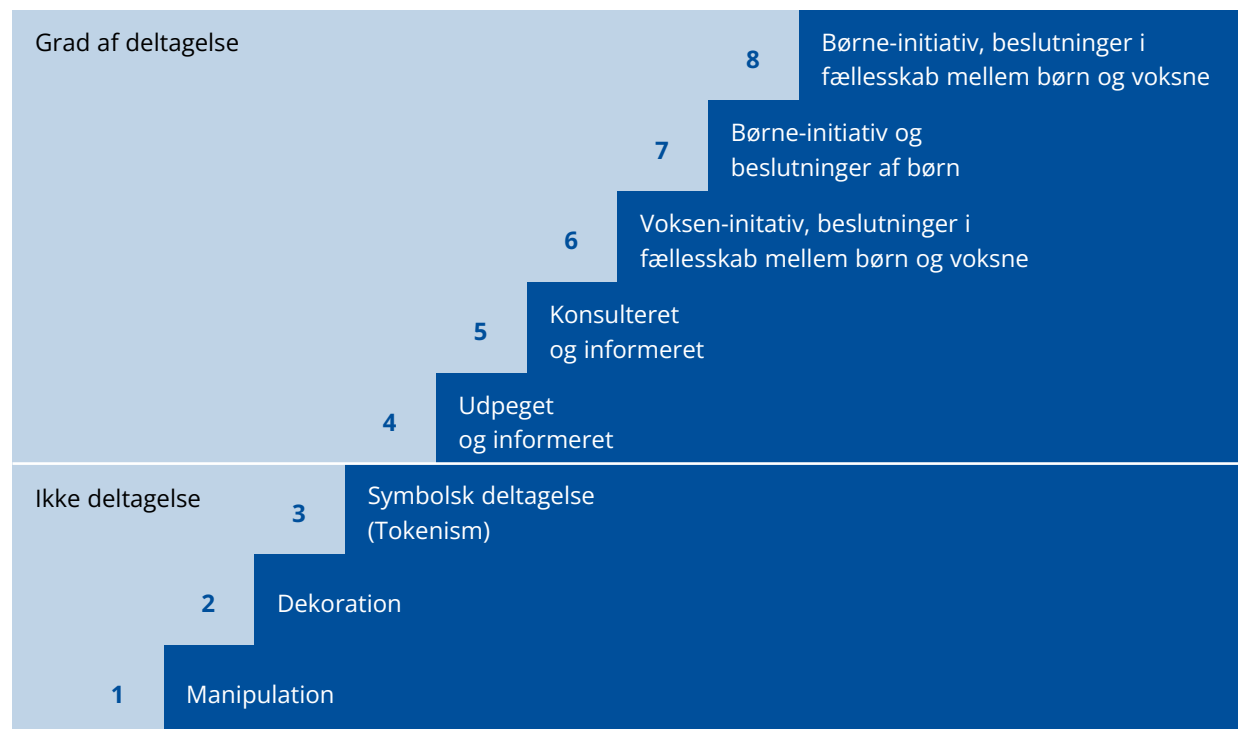
Konkret kan rammerne omkring projektarbejde lægge op til, at eleverne er medbestemmende i forhold til undervisningens tema eller i forhold til specifikke arbejds- eller fremlæggelsesmetoder.

Arbejdet med samskabelse såvel som inddragelse i demokratiske processer er også centrale måder at arbejde med at fremme elevernes oplevelse af medbestemmelse på det, som foregår i skolen. Det kan fx tage form af fremtidsværksteder, hvor eleverne på baggrund af deres ønsker til undervisningen inddrages i udviklingen af skolens aktiviteter. Fremtidsværksteder består af en række systematiserede faser, der bl.a. indeholder en kritik af det eksisterende, og en række faser, hvor elevernes meninger og stemmer kommer frem gennem ønsker om forandringer tillige med fælles refleksioner om, hvorledes disse kan realiseres i praksis.

I forbindelse med at konkretisere arbejdet med medbestemmelse kan Roger Harts deltagelsesstige (se model nedenfor) anvendes til at indkredse og definere medbestemmelsesbegrebet i en særlige faglig sammenhæng. Deltagelsesstigen kan også anvendes til at levere vokabular samt til at operationalisere det pædagogiske og didaktiske arbejde med elevernes medbestem-

melse. Stigen kan anvendes som en ramme og et vokabular til i fællesskab i teamet at tematisere og overveje graden af elevernes medbestemmelse og deltagelsesmåder. Desto højere vi kommer op ad stigen, desto højere grad af direkte medbestemmelse. I forbindelse med eksemplet om øvelsen "Mit ideelle klasseværelse" på forrige side vil vi kunne forstå graden af elevdeltagelse

på stigen som en vokseninitieret aktivitet, hvor beslutninger tages i fællesskab mellem børn og voksne. Her ville stigen analytisk og didaktisk kunne bruges til at rammesætte, at teamet planlægger aktiviteter højere på deltagelsesstigen, eksempelvis for at styrke de elevinitierede aktiviteter.

(Figur fra KL, 2016, 5)

Vil du vide mere?

- Haaber, C. og Olesen, K. K. (2024). *Deltagelsesdidaktik*. Dafolo.
- Hedegaard-Sørensen et al. (2020). Reaching the 'hard to reach': Inclusive responses to diversity through child-teacher dialogue https://reachingthehardtoreach.eu/wp-content/uploads/2020/07/students-voices-tool-kit_rehare_finalspreads_danish.pdf.
- Børnerådet (2024). *Medbestemmelse i skolen – fra elevernes perspektiv*. Børnerådet.
- Kagan, S. og Stenlev, J. (2006). *Cooperative Learning*. Alinea.
- KL's inspirationsmateriale om involvering i børnehøjde: <https://www.kl.dk/media/c4ufqrpz/involvering-i-boernehoejde.pdf>
- Rasmussen et al., (2023). *Metoder til at inddrage børn med autisme og ADHD i myndighedssagsbehandling*. VIVE.

Interesse- og ressourcebaseret didaktik og undervisning

Refleksionsspørgsmål til teamet

Hvordan får vi viden om og grundlag for at inddrage elevernes ressourcer og interesser i undervisningen?

Hvad tænker vi, at en højere grad af inddragelse af elevernes ressourcer og interesser kan betyde for elevernes motivation, faglige deltagelse og koncentration?

Hvordan kan vi inddеле eleverne i grupper, og hvilke fordele og ulemper er der ved inddelingen? I hvilken grad skal eleverne her have medbestemmelse over inddelingen og hvorfor?

En interesse- og ressourcebaseret didaktik og undervisning hænger nøje sammen med dette inspirationshæftes fokus på medbestemmelse, elevinddragelse og oplevelse af motivation. Arbejdet med at inddrage elevernes ressourcer og interesser i undervisningen som en del af at styrke den faglige deltagelse står på en grund af elevcentreret didaktik. Et overordnet pædagogisk og didaktisk princip i denne sammenhæng består i at afsøge mulighederne for at tage afsæt i elevernes interesser og optagetheder, når man udvælger temaer, arbejdsformer og aktiviteter i undervisningen. Det gælder især om at have et særligt fokus på ressourcerne og interesserne hos alle elever og i særlig grad de elever, der er i risiko for at falde fra.

Inspiration til handleveje

Interessebaseret undervisning og læring

Interest-based learning (Purcell et al., 2020) er en pædagogisk og didaktisk tilgang, der bygger på en nysgerrighed i forhold til direkte inddragelse af elevens særlige interesser og styrkeområder. Gennem en dialogisk tilgang undersøger læreren eller pædagogen på systematisk vis elevens interesser og styrker, fx inden for et bestemt fag. På denne baggrund arbejdes der med en elevcentreret (fag)didaktik. Inden for tilgangen arbejder man med at kortlægge elevens interesser inden for et fag eller et emne, hvorefter man udarbejder en didaktisk handleplan for at inddrage disse interesser. Herefter gennemfører man læringsaktiviteterne og udarbejder produkter sammen med eleven/eleverne og evaluerer med eleven/eleverne. Til slut vidensdeler man med de andre deltagere i teamet og overvejer den videre proces.

I mange tilfælde vil man få foræret en større motivation for at deltage, når elevernes ressourcer og forhåndsviden bringes i spil. Eleverne får herigennem lettere ved at være aktive bidragydere og at komme med input, som bliver værdsat i klassen. Teamet kan gennem pædagogisk analyse og refleksion arbejde med nogle af fundamentene for ressourcefokuseret didaktik. Her kan bl.a. undervisningens tema, opgaver og materiale drøftes med udgangspunkt i spørgsmålet om, hvad der med stor sandsynlighed vil fange elevernes interesse. Igen er det centralt at nævne, at man her bør have et særligt fokus på de elever, som i udgangspunktet har vanskeligst ved fx at deltage i en fælles faglig drøftelse på klassen. Eleverne kan også løbende inddrages i evaluering af aktiviteter og temaer for herigennem at understøtte, at deres perspektiver og interesser inddrages i forhold til fremadrettede valg.

Funds of Knowledge

Funds of Knowledge er en ressourcebaseret tilgang til undervisningen (Waddington et al., 2024), hvor man søger at forbinde undervisningen og skolen til eleven, elevens baggrund og kultur. Det handler med andre ord om at inkludere forskellighed, bl.a. i form af forskellige kulturelle baggrunde, i skolen og i fagenes curriculum. Eksempelvis kan det handle om at søge at anerkende og inddrage forældre til en elev med anden etnisk baggrund end dansk i madkundskab eller inddrage en familie med landbrug i natur og teknologi.

Når man trækker på værktøjskassen i Funds of Knowledge kan man være interesseret i: 1) elevens subjektive og faglige viden, 2) elevens akkumulerede livserfaringer og 3) elevens kulturelle viden og færdigheder. I linket til højre vedrørende Funds of Knowledge findes en række konkrete tilgange til at kortlægge elevens særlige ressourcer og forslag til aktiviteter, som kan integrere disse ressourcer i undervisningen.

Vil du vide mere?

- Engler, B. (2022) om interessebaserede læringsaktiviteter: <https://www.connectionsacademy.com/support/resources/article/how-do-interest-based-learning-activities-support-learning/>
- EMU-side om helhedsorienteret undervisning: https://emu.dk/sites/default/files/2019-03/Inspiration%20til%20at%20planlægge%20og%20gennemføre%20Helhedsorienteret%20undervisning_0.pdf.
- Purcell, J. et al. (2020). *The Interest-Based Learning Coach A Step-by-Step Playbook for Genius Hour, Passion Projects, and Makerspaces in School*. Routledge.
- Waddington, J. og Esteban-Guitart, M. (2024). Funds of knowledge and identity in language learning and teaching. *Innovation in Language Learning and Teaching*, 18(3), 201–207. https://ospi.k12.wa.us/sites/default/files/2023-10/funds_of_knowledge_toolkit.pdf. Se også: https://education.ucsc.edu/ellisa/pdfs/Moll_Aman-ti_1992_Funds_of_Knowledge.pdf.

Mestringsoplevelser og motivation

Refleksionsspørgsmål til teamet

Hvilke forståelser af motivation, grundlag for motivation og elevers oplevelser af mestring har vi i vores team?

Hvordan skaber vi viden om, hvad der motiverer de enkelte elever i de specifikke faglige fællesskaber i skolen? Hvordan skaber vi viden om eventuelle barrierer for motivation hos elever?

Hvilke (fag)didaktiske overvejelser er en del af planlægningen, gennemførelsen og evalueringen af undervisningen i vores team, når vi har særligt fokus på motivation og oplevelser af mestring hos eleverne?

At opleve motivation og positive mestringsoplevelser er af afgørende karakter for elevernes faglige deltagelse i skolens fællesskaber samt for deres udbytte af undervisningen. Det er almenmenneskeligt, at positive oplevelser af at kunne mestre noget er centrale for den videre motivation for at deltage og lære. Mestring betegner de strategier og fremgangsmåder, som vi anvender til at kunne løse en specifik opgave, og som er baseret på tidligere positive erfaringsdannelser med at løse opgaver. De er baseret på elevens oplevelser med specifikke opgaver eller fag, og oplevelser af at kunne mestre specifikke fag eller delelementer af eksempelvis en matematikopgave giver eleven troen på egne evner, hvilket er motiverende for eleven i forhold til at arbejde med nye opgaver inden for den specifikke kontekst.

Når elever oplever, at det, de lærer, kan tilskrives mening og relevans for deres liv, vil det ofte øge deres motivation for at deltage aktivt i undervisningsfællesskabet gennem engagement og medejerskab.

Oplevelsen af mestring, altså at kunne klare opgaver og udfordringer, styrker elevens selvbillede og oplevelser af at høre til skolens forskellige fællesskaber. Dette ligger i forlængelse af folkeskolens formålsparagraf og dennes fordring om, at skolen skal udvikle metoder og undervisning, der fremmer elevernes virkelyst, fordybelse og tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle (folkeskoleloven § 1, stk. 2).

Inspiration til handleveje

Feedback som vej til motivation og oplevelser af mestring

Anvendelse af feedback af høj kvalitet i undervisningen kan understøtte oplevelser af motivation og mestring hos eleverne (Bjerrregaard, 2016). Feedback kan forstås som en dialog om mestring. I denne dialog samtaler lærer/pædagog og elev om en given opgave eller proces, hvor fokus bl.a. er på, om eleven forstår opgaven eller processen, samt om eleven kan trække på allerede erhvervede kompetencer eller viden i forhold til at løse opgaven. Endelig kan der også sættes fokus på, hvorvidt eleven forstår kriterierne for opgaveløsningen, samt om eleven, sammen med læreren eller pædagogen, kan sætte fokus på de delprocesser, som lykkedes særligt godt.

Stilladsering af faglig deltagelse

Stilladsering kan enten forstås af lærer eller pædagog eller have form af peer-to-peer-stilladsering. Når stilladsering anvendes til det pædagogiske og didaktiske arbejde med at styrke elevers motivation, mestring og koncentration, er der typisk fire varianter, man arbejder inden for:

1. Konceptuel stilladsering, hvor læreren hjælper elever med grundlæggende opgaveforståelse samt forståelse af bærende begreber og fænomener. Eksempelvis i forbindelse med grammatik og ordklasser i danskundervisningen kan der arbejdes med forbindelser mellem ordklasser eller billedligt bl.a. i forhold til tillægsord
2. Metakognitiv stilladsering, hvor læreren støtter eleven med at udvikle forståelser af, hvordan eleven tænker og arbejder med en opgave, dvs. hjælper eleven med selvrefleksion over egne læreprocesser. Læreren og eleven kunne eksempelvis i fællesskab lave en tegning, der illustrerer elevens struktur, processer og progression bl.a. i forhold til arbejdet med at lave en tekstanalyse i dansk
3. Procedural stilladsering, hvor der sættes fokus på specifikke procedurer og progression ved opgaveløsning
4. Strategisk stilladsering, hvor læreren støtter eleven i at anvende alternative veje til løsning af opgaver eller forståelse af problemer. Et eksempel herpå fra matematikundervisningen kunne være at bistå eleven med alternative metoder og sætte fokus på, at hvis en metode ikke fungerer, må man gå anderledes til værks og anvende en alternativ metode.

Tæt guidning

En dagligdags og grundlæggende tilgang til at understøtte koncentrationen består i, at en lærer eller en pædagog sætter sig ved en elev og forklarer en bestemt opgave, eller den kan bestå i, at man guider eleven i forhold til en bestemt type af opgaver, indtil eleven kan fortsætte selv. Endelig kan støtten bestå i, at læreren eller pædagogen hjælper eleven til at få øje på bestemte elementer i en række opgaver, som eleven ellers let vil kunne overse. Denne type støtte er altså ikke en særlig eller meget specifik strategi, men er noget, som mange lærere og pædagoger arbejder med i deres hverdag. Muligheden for at arbejde med denne tilgang bliver imidlertid ofte bedre, hvis man er flere lærere eller pædagoger i teamet, som underviser sammen, så de elever, som har stort behov for støtte og tæt lærerkontakt, løbende kan få den. Dette forbedrede mulighedsrum kan tilvejebringes på flere forskellige måder, fx gennem tolærerordninger eller gennem holddannelse. De strukturelle vilkår omkring arbejdet med klassen spiller selvsagt en afgørende rolle for mulighedsrummet, hvorfor de også løbende bør drøftes mellem teamet og skoleledelsen. Stilladsering eller støtte kan forstås som en bestræbelse på over tid at gå fra ydre til indre motivation, hvor den pædagogiske og didaktiske opgave handler om at internalisere elevens motivation og gøre afhængigheden af stilladsering og ydre motivation mindre.

Arbejdet med motivationsorienteringer

Når motivation forstås som noget, der opstår i mødet mellem eleverne, skolen og undervisningen, bliver begrebet mere dynamisk, frem for at man blot ser motivation som noget, der er eller ikke er inde i eleverne. Modellen om motivationsorienteringer kan anvendes til fagprofessionel refleksion i det didaktiske og pædagogiske arbejde med motivation, hvor det bliver tydeligt, at eleverne kan orientere sig efter forskellige motivationsformer (Pless et al., 2015):

- Vidensmotivation
- Præstationsmotivation
- Mestringsmotivation
- Relationsmotivation
- Involveringsmotivation.

I en klasse, hvor der arbejdes med projektundervisning, vil eleverne orientere sig efter forskellige motivationsformer, hvor nogle motiveres ved tilegnelse af mere viden om et emne, andre motiveres af særlige relationelle gruppesammensætninger, og andre igen af præstation, fx ved en fremlæggelse for klassen. Teamet omkring klassen kan anvende dette ved planlægning og gennemførelse af undervisningen og til kritisk refleksion og pædagogisk analyse i forhold til undervisningens sammenhæng til motivation.

Vil du vide mere?

- Bjerresgaard, H. (2016). Feedback og motivation. *Kvan*, 36(105), 7-21.
- EMU 2022b. Udgivelser om feedback. [Feedback og evaluering - Forskning og viden - GRUNDSKOLE | Emu.dk](#).
- Larkin, M. (2002). [Using scaffolded instruction to optimize learning](#). ERIC Clearinghouse on Disabilities and Gifted Instruction.
- Pless, M.; Katznelson, N.; Hjort-Madsen, P. og Nielsen, A. M. (2015). *Unges motivation i udskolingen*. Aalborg Universitetsforlag.

Variation og differentiering

Refleksionsspørgsmål til teamet

Hvordan arbejder vi med at skabe variation og differentiering i vores undervisning, og hvad betyder det for elevernes motivation?

Er der forskelle mellem fagene, i forhold til hvordan vi i dag arbejder med variation og differentiering?

Hvad fremmer vores arbejde med at skabe variation og differentiering i undervisningen, og er der barrierer for dette arbejde?

Eleverne deltager og lærer på forskellige måder og har forskellige forudsætninger for at deltage i skolens faglige fællesskaber. Såfremt undervisningen skal være befordrende for alle elever og sikre, at de er motiverede for deltagelse, kan koncentrere sig om opgaverne, samt at rammerne for læring og udvikling er til stede, er variation og differentiering afgørende principper. Variation og differentiering kan fx være i form af forskellige måder at formidle undervisningens indhold på eller en undervisning, der varierer, i forhold til i hvilken grad eleverne skal bruge deres kroppe.

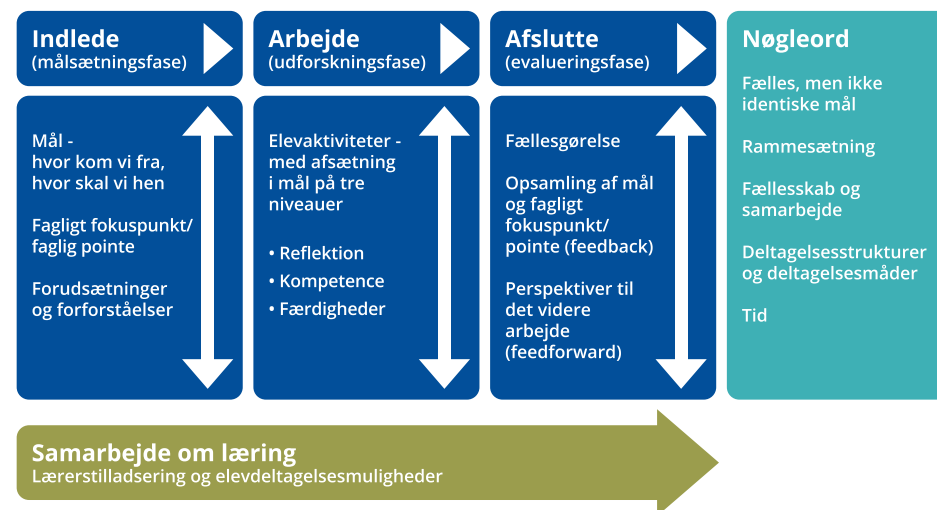
Inspiration til handleveje

Fagdidaktik og undervisningsdifferentiering

Tetler et al. (2014) præsenterer med UVD-modellen en fagdidaktisk ramme til at arbejde med undervisningsdifferentiering i forhold til elever med forskellige undervisningsmæssige behov og forudsætninger. UVD-modellen har en horisontal dimension, der gennemgår undervisningens grundlæggende faser: indledning og målformulering, arbejde og udforskning samt afslutning og evaluering. Modellens vertikale dimension fokuserer på lærerens samarbejde med eleverne om målene i

undervisningen. Modellen kan konkret anvendes i teamet af lærere og pædagoger til at understøtte den (fag)didaktiske refleksion og analyse vedrørende undervisningsdifferentiering.

Modellen kan understøtte teamets refleksion over undervisningsdifferentiering samt stilladsere arbejdet med undervisningsdifferentiering i fagene. Eksempelvis kan vi forestille os en matematiktime, hvor læreren vil arbejde med modellen og i målsætningsfasen på modellens vertikale dimension inddrage eleverne i målsætningen gennem dialoger om formål, tidligere målsætninger og målopnåelse samt faglige forforståelser.

Model fra Tetler et al., 2014

Hold- og stationsundervisning

En måde at arbejde med didaktisk og pædagogisk variation på er at arbejde med organiseringer af undervisningen, der bryder med den mere traditionelle klasseundervisning, hvor læreren eller pædagogen har en stor del af taletiden, og hvor der er risiko for, at eleverne meget af tiden forbliver inaktive, og hvor undervisningsaktiviteterne gennemgående er meget receptivt anlagt.

I stationsundervisning, der eksempelvis er en af flere muligheder i forbindelse med Co-teaching, er klassen opdelt i mindre grupper, og lærere og pædagoger underviser i forskellige stationer med forskellige aktiviteter. Stationerne kan også være "ubemandede" og præsentere opgaver, som eleverne selvstændigt skal løse. Eleverne roterer således mellem stationerne. Undervisningsformen kan tilvejebringe et mulighedsrum for tættere faglig stilladsering til de elever, som har behov for det i forhold til at fastholde koncentration og overskue opgaver, og kan samtidig åbne for mere selvstændig opgaveløsning for andre.

Holddannelse i kortere perioder kan ligeledes anvendes til at åbne de nødvendige rammer for undervisningsdifferentiering, der evt. ikke er mulig i forbindelse med en traditionel klasseundervisning.

Problembaseret læring (PBL)

PBL er en elevcentreret didaktisk tilgang, der på mange måder kan anspore variation og differentiering i undervisningen i skolens fag. Eleverne arbejder problemorienteret og kollaborativt og arbejder således med at løse en specifik opgave, hvorigennem de opbygger nye kundskaber, færdigheder og kompetencer. PBL er i vid udstrækning en overskridelse af en mere traditionel didaktisk undervisningstilgang med meget information fra læreren og meget velafgrænset opgaveløsning – her er det snarere problemet, som styrer, og besvarelse, materialer osv. kan se vidt forskelligt ud. Arbejdet med PBL knytter også an til begreberne motivation og mestring som beskrevet ovenfor.

Universal Design for Learning (UDL)

Universal Design for Learning (Hedegaard-Sørensen et al., 2023) er et konkret bud på måder at arbejde med differentiering på. UDL hviler på tre grundlæggende principper: 1) flere måder at repræsentere information på, 2) flere måder for eleverne at udtrykke sig på og 3) flere måder at engagere eleverne på. Det overordnede mål med UDL, der er en didaktisk designtankegang, er at give så mange elever som muligt en række forskellige faglige deltagelsesmuligheder. UDL er således en didaktisk tilgang, der understøtter differentiering og variation i undervisningen. Den lægger op til brug af forskellige formidlingsformer eller modaliteter og giver eleverne flere måder at udtrykke sig på – både i forhold til den specifikke undervisnings indhold, materialer og aktiviteter.

Vil du vide mere?

- EMU-side om arbejdet med motivation med særligt fokus på udskolingen: <https://emu.dk/grundskole/paedagogik-og-didaktik/didaktiske-tilgange/motivation-i-udskolingen-gennem-engagement-og>.
- Hedegaard-Sørensen, L. og Molbæk, M., 2023. Universal Design for Learning – fleksible og inkluderende læringsmiljøer for alle. <https://bibliotek.dk/materiale/universal-design-for-learning-mette-molbaek/work-of:870970-basis:135866598?type=bog>.
- McGuire, J.M. et al., 2006. Universal design and its applications in educational environments.
- <https://www.emu.dk/htx/teknikfag/overgange/problembaseret-laering-paa-tvaers-af-uddannelseskaeden>.
- Tetler, S. et al. (2014). Undervisningsdifferentiering i dansk og matematik i 5. klasse – med fokus på elever med særlige behov Vol. 1. DPU.

Bevægelse og leg

Refleksionsspørgsmål til teamet

Hvilken betydning tænker vi i teamet, at bevægelse i skolens faglige fællesskaber kan have for elevernes deltagelsesmuligheder, motivation og koncentration?

Hvilke erfaringer har vi med at implementere bevægelseselementer i vores undervisning, og hvad har fungeret godt og mindre godt?

Hvordan kan man arbejde med leg i fagundervisningen, og hvilke forskellige udtryk, muligheder og barrierer er der i indskolingen, mellemtrinnet og udskolingen med legende aktiviteter?

Hvad betyder legen for elevers faglige deltagelsesmuligheder, koncentration, mestring og motivation?

Bevægelse som en del af undervisningen (BIU) har bl.a. til formål at understøtte elevernes læring, faglige deltagelse og motivation. Bevægelse og fysisk aktivering af eleverne kan med fordel være en integreret del af undervisningen i skolens fag og således indtænkes didaktisk med det særlige pædagogiske mulighedsrum, der ligger i det. Bevægelse kan også bruges som en brain break, en kortvarig aktivitet, der ikke (nødvendigtvis) relaterer sig til det faglige indhold, primært for at variere og fastholde elevernes motivation og arousalniveau i undervisningen (Fredens, 2018). En undersøgelse af Børns Vilkår (2024) med inddragelse af elever på både 4. og 7. klassetrin viser, at eleverne vurderer, at bevægelse er afgørende for dem for at sikre variation i undervisningen, der kan bidrage til læring såvel som til trivsel. I samme undersøgelse understreges det også, at leg er væsentlig i forbindelse med skolen i forhold til dannelse og vedligeholdelse af fællesskaber og elevernes trivsel.

Inspiration til handleveje

En måde at arbejde med bevægelse i undervisningen på er at bryde den traditionelle tavleundervisning op og integrere bevægelse som en anden måde at lære det faglige indhold på. Det kan fx være at 'hoppe tabeller' eller 'forme bogstaver'. Som nævnt kan det understøtte variation i undervisningen og fastholde koncentrationen, ligesom det for nogle elever også kan skabe bedre forudsætninger for læring. Bevægelseselementerne kan organiseres både indendørs og udendørs. Inddragelsen af bevægelse kan være hele eller dele af undervisningstiden. Integration af bevægelse og leg kan tilpasses indskoling, mellemtrin og udskoling. Eksempelvis kan brain breaks benyttes på alle alderstrin med korte planlagte pauser, der bryder aktiviteterne, og som kan bidrage med fællesskab, aktivering af kroppen, samarbejde m.m. Eksempelvis kunne en brain break bestå af en arrangeret STOMP-cirkel, hvor eleverne i fællesskab laver en rytmisk aktivitet (Madsen & Aggerholm, 2020).

Når man integrerer bevægelse i undervisningen, skal man være opmærksom på at få alle elever med, også elever, som kan have behov for struktur eller støtte undervejs. Det kan fx dreje sig om børn, som er særligt sensitive kropsligt, kognitivt udfordrede, eller som har udfordringer med overblik over aktivitetens dele (Bentholt et al., 2025). For nogle elever kan det fx være vanskeligt at håndtere hurtige skift eller skiftende rammer og regler, og her er det centralt, at læreren eller pædagogen enten er tæt på og støtter eller leverer nogle strukturer, som eleverne kan støtte sig til – fx en visuelt understøttet guideline.

Faglig stilladsering af leg og bevægelse i undervisningen

Vil man inddrage leg og bevægelse i undervisningen, kan det være vigtigt for nogle elever at nævne, hvilke lege og bevægelsesaktiviteter de skal lave. Det kan fx ske i begyndelsen af lektionen kombineret med illustration af aktiviteten i form af piktogrammer, tegninger på tavlen, eller ved at læreren eller pædagogen viser aktiviteten. Kræver aktiviteten, at eleverne skal inddeles i hold eller makkerpar, vil det også være en fordel, at læreren eller pædagogen på forhånd har gjort sig overvejelser omkring holdinddelingen – hvem og hvordan.

Legende tilgange til undervisning og læring

Legen er ikke forankret i præstationskrav (Jørgensen et al., 2025), men legens elementer og aktivitetsmåder kan alligevel i høj grad bidrage til skolens pædagogiske og didaktiske praksis. For nogle børn er det selve det element, at man bryder med mål-orienteringen, som er med til at skabe anderledes muligheder for deltagelse, medbestemmelse og fordybelse. Leg og legeelementer i den didaktiske og pædagogiske praksis er ikke forbeholdt indskolingen. En legende tilgang til måden at holde skole på og til didaktikken har væsentlige betydninger op igennem skolelivet, og på denne måde er legens væsen også knyttet til skolens formål og elevernes læring. Lærernes og pædagogernes egen deltagelse i legende aktiviteter kan understøtte elevernes deltagelse.

Vil du vide mere?

- Bentholt, A., Guldager, J. D. & Emtoft, L. (2025) "De lægger ikke mærke til, at jeg går". Deltagelsesmuligheder i idræt for børn med særlige behov. *Tidsskrift for læreruddannelse og -profession*, Årg. 10, nr. 1, s.92-110
- Børns Vilkår (2024). Trygge fællesskaber i skolen. https://bornsvilkar.dk/wp-content/uploads/2024/09/Trygge-faellesskaber-i-skolen_sept2024.pdf.
- Jørgensen, H. H. og Skovbjerg, H.M. (red.), 2025. Legedesign i skole og SFO. Akademisk Forlag.
- Madsen, L. K. og Aggerholm, M. (2020). "Den følelse kan jeg ikke skabe, hvis jeg bare står og fortæller" - Lærernes erfaringer med en handlingsorienteret tilgang til bevægelse i folkeskolen. *Forskning og forandring* 3 (1), 132-152.
- Ottesen, C. L. (2017). Bevægelse integreret i undervisningen. Akademisk Forlag.
- Skoleidræt om bevægelse i undervisningen: <https://skoleidraet.dk/bevaegelse-i-skolen/bevaegelse-i-undervisningen/>.
- Fredens, K. (2018). Læring med kroppen forrest, 1. udg. Hans Reitzels Forlag.

Om inspirationshæfterne

Inspirationshæfterne er rekvireret og finansieret af VIBUS, Vidensenhed for børn og unge med særlige behov, ved Børne- og Undervisningsministeriet, og er udarbejdet af medarbejdere ved VIVE, VIA, UCN og Absalon. Ud over bidragydere, som fremgår af forfatterlisten, har lektor og ph.d. Anette Lisbeth Bentholt bidraget med input omkring arbejdet med bevægelse i skolen. Det samlede materiale er informeret af en række interviews, som blev gennemført i forbindelse med undersøgelsen "Særlige behov i skolen – En undersøgelse af forståelse, opdeling, organisering omkring og imødekommelse af særlige behov i skolen", hvor metode m.m. fremgår (VIVE, 2024):

- Kvalitative interviews med kommunale skolechefer og PPR-ledere samt PPR-medarbejdere i 6 kommuner
- Kvalitative interviews med skoleledere, lærere og pædagoger, forældre og elever på 11 skoler på tværs af 6 kommuner
- Kvalitative interviews med en række faglige eksperter inden for skoleområdet.

Disse interviews dannede grundlag for en første indkredsning af en række aktørers erfaringer med tiltag, fokuspunkter og arbejdsmåder i forhold til at skabe et mere inkluderende skolemiljø, hvor man bestræber sig på at imødekomme elevers forskellige behov for støtte. Desuden trækker hæfterne på litteraturkortlægningerne fra undersøgelsen, som i den videre arbejdsproces er suppleret med en række titler. Arbejdsprocessen er fulgt af medarbejdere fra VIBUS og STUK, som også har haft mulighed for at kommentere på materialet. Undervejs i arbejdsprocessen med materialet er der gennemført dialogmøder i to kommuner, hvor udkast af materialet er drøftet med forvaltningsmedarbejdere, konsulenter, skoleledere, lærere og pædagoger. Ligeledes har materialet været i eksternt review. Vi takker alle parter for betydningsfulde input og forslag. Materialet er internt kvalitetssikret og grafisk bearbejdet af VIVE.

Illustrationen af det kontekstfokuserede syn på børnene på side 4 er inspireret af Barbara Rogoff (1995). Observing sociocultural activity on three planes. I: Wertsch, J.V., Rio, P.D. & Alvarez, A. (red.), Sociocultural studies of mind (s. 139-164). Cambridge University Press.

© VIVE, 2025

Layout: Hedda Bank

e-ISBN: 978-87-7582-464-9

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd,

Herluf Trolles Gade 11, 1052 København K.

VIVE